

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Принятальною комісією

Протокол № 1 від 06.05.2024 року

Головою приймальної комісії

Олександр ТУРУНЦЕВ

**Програма
фахового іспиту зі спеціальної освіти та логопедії**

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта

Освітня програма: 016.01.01 Логопедія

ПОГОДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної та
начальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

РОЗГЛЯНУТО І ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти

протокол № 9 від 02.05.2024 р.

Завідувач кафедри
Олена МАРТИНЧУК

Київ – 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відповідно до Правил прийому до Київського столичного університету імені Бориса Грінченка у 2024 році абітурієнти при вступі на навчання за другим (магістерським) рівнем проходять фаховий іспит зі спеціальної освіти та логопедії.

Мета фахового іспиту: визначити рівень освіти осіб, які можуть розпочати навчання за спеціальністю 016 Спеціальна освіта, спеціалізацією 016.01 Логопедія, освітньо-професійною програмою 016.01.01 Логопедія, та їх результатів навчання.

Завдання фахового іспиту: здійснити перевірку набуття особами, які виявили бажання навчатися за спеціальністю 016 Спеціальна освіта, спеціалізацією 016.01 Логопедія, освітньо-професійною програмою 016.01.01 Логопедія для другого (магістерського) рівня вищої освіти, узагальнених компетентностей та результатів навчання, що визначені стандартом вищої освіти зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Наказ МОН України №799 від 16.06.2020 р.).

Студенти, які виявили бажання опанувати освітньо-професійну програму 016.01.01 Логопедія для другого (магістерського) рівня вищої освіти, повинні мати достатній рівень сформованості компетентностей та результатів навчання, що визначені стандартом вищої освіти зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Також програма фахового іспиту передбачає дотримання співвідношення теоретичного компоненту, що проявляється у визначенні рівня сформованості базових знань та уявлень у галузі логопедії й логопсихології, та практичного, який передбачає володіння уміннями і навичками застосування стратегій логопедичного втручання при подоланні мовленнєвих порушень.

Форма проведення іспиту – комбінована (тестова + усна).

Фаховий іспит складається з тестових завдань і усного практико орієнтовного питання, що спрямовані на перевірку рівня сформованості фахових компетентностей і результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Тест складається з питань різної складності. Усне питання практико орієнтованого спрямування передбачає розв'язання практичного кейсу та перевірку здатності вирішувати професійні задачі і практичні проблеми у галузі спеціальної освіти та логопедії з метою корекції і компенсації порушень мовлення в осіб з особливими освітніми потребами різних вікових груп.

Тривалість іспиту – 80 хвилин.

Критерії оцінювання: тест і усне питання оцінюються за 200 бальною шкалою.

Критерії оцінювання знань вступника

Кількість балів (max - 200)	Критерії
180 – 200	Виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
160 – 179	Виставляється за ґрунтовні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач.
140 – 159	Виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
120 – 139	Виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
100 – 119	Виставляється за слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладання, за слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
1 – 99	Виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Основи педагогіки та психології.

Педагогіка та психологія у структурі сучасних наук. Об'єкт, предмет, завдання педагогіки і психології. Основні категорії педагогіки (освіта, навчання, виховання, формування, розвиток, самоосвіта, самовиховання, саморозвиток) і психології (психіка, свідомість, особистість, діяльність, спілкування, образ). Структура та основні галузі педагогіки та психології. Загальні закономірності розвитку і соціалізації особистості. Біологічні та соціальні чинники та закони психічного розвитку особистості. Вікова періодизація психічного розвитку особистості (за Е. Еріксоном). Мотиви і мотивація особистості, мотивація навчальної діяльності. Гра, навчання, праця як види діяльності. Сутність навчальної діяльності школяра. Соціалізація особистості: сутність, етапи, механізми. Поняття ресоціалізації.

Історія і теорія педагогіки та психології.

Педагогічна та психологічна думка XVII-початок XX ст. (Я.-А. Коменський, Г. Сковорода, П. Юркевич, М. Монтессорі, М. Грушевський, К. Ушинський, О. Лазурський, В. Вундт, Г. Еббінгауз, М. Драгоманов).

Педагогічна та психологічна думка XX-початок XXI ст. (З. Фройд, А. Адлер, К.-Г. Юнг, Е. Фромм, Е. Еріксон, Дж. Уотсон, А. Бандура, А. Маслоу, Ж. Піаже, С. Балей, Г. Костюк, В. Сухомлинський, С. Френе, Р. Штайнер, А. Макаренко, В. Роменець, Г. Ващенко).

Система української освіти: принципи, види, рівні освіти, типи закладів освіти (згідно із Законом України «Про освіту»).

Методи дослідження у педагогіці та психології.

Планування та забезпечення якості дослідження. Програма дослідження, етапи дослідження. Методи збирання інформації (спостереження, експеримент, тестування, анкетування, експертні опитування, соціометрія, аналіз продуктів діяльності, аналіз документів, контент-аналіз). Методи аналізу емпіричних даних.

Прикладні психолого-педагогічні засади освіти, навчання, виховання та розвитку особистості.

Освіта і навчання особистості. Дидактика як теорія освіти і навчання. Процес навчання. Базові принципи навчання. Зміст освіти в сучасній школі. Структура навчально-пізнавальної діяльності учнів. Методи навчання. Засоби навчання. Види навчання. Форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Контроль навчання. Види педагогічних технологій. Педагогіка партнерства.

Виховання особистості. Сутність і структура процесу виховання. Принципи процесу виховання. Зміст процесу виховання. Методи виховання. Форми організації процесу виховання. Учніське самоврядування.

Особистість у життєвому та професійному просторі. Соціально-психологічна структура особистості. Соціальні статуси. Соціальні ролі. Стать і гендер. Професійна діяльність: поняття та етапи професіоналізації. Особистість вчителя. Спілкування в педагогічній діяльності. Конфлікт і конфліктна ситуація. Профілактика педагогічних конфліктів. Девіантна поведінка особистості. Управління в системі освіти. Стили керівництва. Корпоративна культура.

Спеціальна педагогіка як галузь педагогічного знання про закономірності та особливості навчання, виховання і розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Спеціальна педагогіка як галузь педагогічної науки про навчання, виховання і розвиток осіб з особливими освітніми потребами. Об'єкт, предмет, мета і завдання спеціальної педагогіки як науки. Зв'язок спеціальної педагогіки з іншими науками. Галузі спеціальної педагогіки.

Сучасна термінологія в умовах оновленої гуманістичної парадигми спеціальної педагогіки. Основні поняття спеціальної педагогіки (порушення, дизонтогенез, корекція, компенсація, соціалізація, абілітація та реабілітація, корекційно-розвиткові послуги, корекційна спрямованість навчання; особливі освітні потреби, особи з особливими освітніми потребами, підтримка, супровід, раннє втручання, стратегії втручання тощо).

Теоретичні засади спеціальної педагогіки: концепція про культурно-історичне походження психіки та формування вищих психічних функцій, концепція про загальні та специфічні закономірності психічного розвитку в нормі та патології, концепція про провідну роль навчання в розвитку дитини та інші.

Історичні відомості про становлення і розвиток систем спеціальної освіти в Україні та за кордоном. Соціокультурний контекст змін в освіті осіб з особливими потребами в Україні. Сучасний період розвитку освіти осіб з особливими освітніми потребами. Трансформаційні зміни спеціальної освіти в Україні. Розвиток інклюзивної освіти в Україні.

Поняття про особливі освітні потреби. Підходи до особливих освітніх потреб у Міжнародній Класифікації Функціонування, Обмежень Можливостей і Здоров'я.

Класифікація дітей за українським законодавством, яким необхідно надавати особливі освітні потреби. Категорії (типології) освітніх труднощів у осіб з особливими освітніми потребами: інтелектуальні, функціональні (функціонально-мовленнєві, функціональні зорові, функціональні слухові), навчальні, фізичні, соціоадаптаційні/соціокультурні труднощі. Рівні підтримки осіб з особливими освітніми потребами в освітньому процесі.

Особливі освітні потреби, пов'язані з особливою організацією освітнього процесу. Особливі освітні потреби, пов'язані з адаптацією змісту загальної освітньої програми. Особливі освітні потреби, пов'язані з адаптацією способів подання

навчального матеріалу. Особливі освітні потреби, пов'язані з подоланням труднощів у розвитку, соціалізації та адаптації.

Спеціальна психологія як галузь психології про особливості та закономірності психічного розвитку осіб з особливими освітніми потребами.

Сутність спеціальної психології. Концепції та теорії інвалідизації та стигматизації. Історія становлення спеціальної психології. Предмет та задачі спеціальної психології. Взаємозв'язок спеціальної психології з іншими галузями психології та науками. Принципи спеціальної психології. Методи спеціальної психології. Чинники порушень у психічному розвитку. Класифікація порушень психічного розвитку.

Онтогенез. Вікові й індивідуальні особливості психічного розвитку. Поняття про нормативні вікові кризи. Поняття про сенситивні періоди розвитку психіки, їх значення та критерії вияву. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність як чинники психічного розвитку людини.

Дизонтогенез. Сутність феномену порушення розвитку. Структура порушення розвитку. Загальні та специфічні особливості відхилень розвитку. Компенсація, корекція та реабілітація як категорії спеціальної психології. Депривація як причина та наслідок порушення розвитку. Загальна характеристика особистісних особливостей дітей та підлітків з порушеннями розвитку.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з порушеннями слуху.

Загальна характеристика порушень слуху. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з порушеннями слуху / функціональними слуховими труднощами. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями слуху. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями слуху. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги людям з порушеннями слуху. Система освіти дітей з порушеннями слуху

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з порушеннями зору.

Загальна характеристика порушень зору. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з порушеннями зору / функціональними зоровими труднощами. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями зору. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями зору. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги людям з порушеннями зору. Система освіти дітей з порушеннями зору.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з порушеннями мовлення.

Загальна характеристика мовленнєвих порушень. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з порушеннями мовлення /

функціонально-мовленнєвими порушеннями. Психолого-педагогічна характеристика дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями мовлення. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги людям з порушеннями мовлення. Система логопедичної допомоги і закладів освіти для дітей з мовленнєвими порушеннями.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з інтелектуальними порушеннями.

Загальна характеристика порушень інтелекту. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з інтелектуальними порушеннями / інтелектуальними труднощами. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями інтелекту. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги людям з порушеннями інтелектуального розвитку. Система освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Загальне поняття про граничні форми порушення інтелектуального розвитку. Типологія затримок психічного розвитку.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з навчальними труднощами.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з труднощами у навчанні / навчальними труднощами. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з навчальними труднощами. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги дітям з труднощами у навчанні.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Поняття про синдром дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ). Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з СДУГ / соціоадаптаційними (поведінковими) труднощами. Причини виникнення СДУГ. Ознаки СДУГ: зниження уваги, гіперактивність та імпульсивність. Психолого-педагогічна характеристика осіб зі СДУГ. Особливості корекційно-розвивальної роботи з дітьми зі СДУГ.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з порушеннями опорно-рухового апарату.

Загальна характеристика порушень опорно-рухового апарату. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з порушеннями опорно-рухового апарату / фізичними труднощами. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги людям з порушеннями опорно-рухового апарату. Система освіти дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з розладами аутистичного спектра.

Загальна характеристика розладів аутистичного спектра. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з розладами аутистичного спектра / соціоадаптаційними труднощами (труднощами соціальної комунікації та соціальної взаємодії). Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з розладами аутистичного спектра. Вплив особливостей розвитку та пізнавальної діяльності цих дітей на організацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з ними в освітньому просторі закладу освіти. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги дітям з розладами аутистичного спектра. Система освіти дітей з розладами аутистичного спектра. Можливості розвитку, освіти і соціалізації аутичних осіб.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб зі складними (комплексними) порушеннями.

Поняття про складні порушення. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб зі складними порушеннями. Загальна характеристика дітей зі складними порушеннями. Система корекційно-компенсаторної допомоги дітям зі складними порушеннями.

Психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативна діяльність.

Методики психолого-педагогічного вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку. Особливості планування освітньо-корекційної роботи на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з особливими освітніми потребами з врахуванням їхніх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей. Особливості проведення консультативної діяльності під час супроводу дітей з особливими освітніми потребами та їхніх родин.

Психолого-педагогічний супровід осіб з особливими освітніми потребами та їхніх родин.

Поняття про психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами та сім'ї, яка її виховує. Особливості налагодження гармонійних відносин з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

Особливості планування та надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами.

Особливості психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі. Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги. Склад та функції міждисциплінарної команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладі загальної середньої та дошкільної освіти.

Особливості реалізації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії у ролі фахівця зі спеціальної освіти, асистента вихователя закладу дошкільної освіти, асистента вчителя закладу загальної середньої освіти тощо.

Організація освітнього процесу та проведення корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами в умовах спеціальної освіти.

Характеристика державних освітніх структур і закладів, які забезпечують освіту дітей з особливими освітніми потребами в Україні. Аналіз системи надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами.

Особливості комплектування та організації діяльності спеціальних закладів освіти, спеціальних груп у закладах дошкільної освіти, спеціальних класів у закладах загальної середньої освіти.

Принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу у спеціальних закладах освіти.

Особливості планування та організації освітньо-корекційної роботи з урахуванням структури та особливостей порушення, актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.

Методики, технології, форми та засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами. Корекційно-освітні технології у роботі з дорослими з інвалідністю та функціональними порушеннями.

Особливості планування на надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг відповідно до рівня розвитку і функціонування дитини з особливими освітніми потребами.

Вимоги до організації корекційно-розвивального середовища. Особливості організації дитячого колективу, створення в ньому рівноправного клімату і комфортних умов для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції. Методики сприяння соціальній адаптації осіб з особливими освітніми потребами, їхньої підготовки до суспільної та виробничої діяльності.

Організація освітнього процесу та реалізація психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти.

Інклюзивна освіта: концептуальні рамки. Концепція нормалізації та теорія включення як підґрунтя для забезпечення рівних шансів у навчанні, вихованні та розвитку для всіх дітей. Підходи до освіти: особливості традиційного та інклюзивного підходів до освіти. Соціальна та медична моделі розуміння інвалідності. Інклюзивна освіта : основні принципи, переваги, існуючі виклики.

Основні міжнародні документи у галузі прав людини, міжнародне законодавство у сфері освіти дітей з особливими освітніми програмами: Конвенція ООН про права дитини, Конвенція ООН про права людей з інвалідністю. Досвід упровадження інклюзивної освіти у західноєвропейських системах загальної середньої освіти. Досвід упровадження інклюзивної освіти у країнах пострадянського простору.

Національне законодавство у сфері освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Освітні законодавчі документи України у сфері освіти та соціального захисту. Сучасна освітня нормативно-правова база інклюзивної освіти. Концепція Нової української школи. Упровадження інклюзивної освіти у межах реалізації Концепції Нової української школи.

Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти. Діяльність інклюзивно-ресурсних центрів в Україні. Особливості комплектування та організації освітнього процесу у закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням.

Доступність і концепція універсального дизайну як важливі умови забезпечення інклюзивної освіти. Особливості інклюзивного освітнього середовища, його зміст, структура і роль у формуванні особистості дітей.

Характеристика інклюзивних педагогічних підходів: універсального дизайну в навчанні та диференційованого викладання. Особливості організації освітнього процесу в інклюзивному закладі освіти: розроблення і реалізація Індивідуальної програми розвитку, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, створення інклюзивного освітнього середовища, подолання бар'єрів на шляху організації та впровадження інклюзивного навчання, професійне співробітництво в інклюзивному закладі освіти.

Основні завдання та роль асистента вчителя. Компетентності асистента вчителя: знання, уміння, особистісні характеристики. Формування ефективних стосунків між учителем та асистентом учителя. Роль асистента вчителя у забезпеченні навчальних та інших потреб учнів. Порівняння обов'язків учителя та асистента вчителя.

Професійне співробітництво як одна з основних умов ефективного інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Організація діяльності міждисциплінарної команди фахівців інклюзивного закладу освіти. Місце фахівця зі спеціальної освіти у структурі професійного співробітництва.

Спеціальна методика розвитку мовлення

Закономірності засвоєння мови. Завдання, зміст, методи, форми і засоби розвитку мовлення дітей у спеціальному закладі дошкільної освіти.

Діалогічне мовлення, визначення та форми. Монологічне мовлення, його характеристика. Види зв'язного мовлення. Поняття творчого зв'язного мовлення, його характеристика та місце в розвитку зв'язного мовлення. Мовленнєві уміння та навички, що забезпечують дитині необхідне структурне та смислове оформлення висловлювання.

Розвиток діалогічного мовлення. Спеціальна методика навчання бесіди. Характеристика та зміст діалогічного мовлення. Форми діалогічного мовлення. Спеціальна методика навчання дітей початковим формам діалогу. Зміст та структура бесід. Спеціальна методика їх проведення.

Спеціальна методика навчання дітей описам. Спеціальна методика навчання розповідання за картинами. Види розповідей у відповідності з типом картин. Значення навчання розповідання за серією сюжетних картинок та вимоги до них. Зміст сюжетних серій послідовних картинок. Види серій сюжетних картинок за ступенем складності розуміння послідовності розгортання сюжету. Послідовність навчання складання розповіді за серією сюжетних картинок. Завдання, які розв'язують під час складання розповіді.

Спеціальна методика навчання переказу художніх творів. Поняття переказу, його значення для розвитку зв'язного мовлення. Види переказів. Структура занять з переказу.

Спеціальна методика навчання складання творчих розповідей. Поняття творчого розповідання. Класифікація творчих розповідей в залежності від використаного матеріалу і за змістом.

Спеціальна методика словникової роботи. Поняття та значення словникової роботи. Спеціальна методика формування пасивного та активного словника дітей. Завдання і принципи словникової роботи. Зміст словникової роботи. Напрями логопедичної роботи з формування та розвитку словника. Формування синтаксичних зв'язків слів. Розвиток словотворення. Уточнення граматичного значення слова. Методи і прийоми словникової роботи.

Спеціальна методика формування граматичної будови мови. Поняття граматики, граматичних значень. Закономірності засвоєння граматичних

значень дітьми дошкільного віку. Завдання та шляхи формування граматичної сторони мовлення у дітей з мовленнєвими освітніми труднощами.

Спеціальна методика формування морфологічної сторони мовлення у дітей з мовленнєвими освітніми труднощами. Особливості оволодіння дітьми категоріями морфології – числом, відмінком, родом, особами. Завдання та зміст формування морфологічної сторони мовлення. Етапи логопедичної роботи з формування словозміни у дошкільників з порушеннями мовлення. Послідовність роботи над реченням. Послідовність роботи з диференціації кожної граматичної форми. Навчання дітей навичкам використання прийменниково-відмінкових форм.

Спеціальна методика формування способів словотворення. Методологічні основи процесу словотворення у дітей. Зміст формування словотворення у дітей з порушеннями мовлення (за етапами навчання у відповідності з рівнем мовленнєвого недорозвинення). Особливості спеціальної методики формування граматичної системи словотворення у дітей з мовленнєвими освітніми труднощами.

Спеціальна методика формування синтаксичної складової мовлення у дітей. Синтаксис як предмет вивчення. Словосполучення і речення як самостійні синтаксичні одиниці. Завдання та спеціальна методика навчання складання простих речень. Види та прийоми роботи. Спеціальна методика навчання складання складносурядних та складнопідрядних речень. Осмислення значень сполучників сурядності та підрядності. Прийоми навчання оволодіння навичками конструювання складних речень.

Спеціальна методика початкового навчання української мови

Поняття про систему навчання мови молодших школярів з мовленнєвими освітніми труднощами: загальна характеристика; науково-методологічні основи побудови системи навчання рідної мови у спеціальній школі.

Мета і завдання навчання дітей з мовленнєвими освітніми труднощами рідної мови. Зв'язок завдань навчання мови із загально-шкільними навчально-виховними завданнями. Навчання мови як засобу спілкування. Навчання мови як знаряддя пізнавальної діяльності (формування та корекція мовлення). Вивчення рідної мови як предмет шкільного навчання.

Зміст методів навчання та особливості їх застосування у спеціальній школі. Методичні рекомендації щодо застосування методів, прийомів та засобів навчання молодших школярів з мовленнєвими освітніми труднощами на уроках з української мови та читання.

Особливості звуковимови учнів з мовленнєвими освітніми труднощами та методика її формування. Організація уроків з формування звукової сторони мовлення в учнів з порушеннями мовлення.

Спеціальна методика розвитку словника у дітей з порушеннями мовлення. Особливості лексичної сторони мовлення в учнів з мовленнєвими освітніми труднощами. Динаміка оволодіння словником у процесі навчання рідної мови. Спеціальна методика з формування лексичної сторони мовлення в учнів з мовленнєвими освітніми труднощами.

Спеціальна методика формування граматичної складової мовлення у школярів із порушеннями мовлення. Особливості граматичної сторони мовлення учнів з мовленнєвими освітніми труднощами. Сутність процесу практичного оволодіння граматичною будовою мови в умовах спеціального навчання.

Спеціальна методика навчання грамоти. Завдання, зміст та специфіка роботи з навчання грамоти. Передумови до оволодіння грамотою (поняття про готовність до навчання читання та письма). Типові труднощі, які виникають в учнів із мовленнєвими порушеннями під час оволодіння грамотою, та можливі шляхи їх подолання. Структура процесу навчання грамоти у спеціальних закладах освіти. Характеристика добукварного та букварного періоду навчання грамоти молодших школярів з порушеннями мовлення.

Спеціальна методика розвитку зв'язного мовлення. Завдання, зміст та організація роботи з розвитку зв'язного мовлення у дітей із порушеннями мовлення. Методика розвитку монологічного та діалогічного мовлення у молодших школярів з мовленнєвими освітніми труднощами.

Науково-теоретичні засади логопедії

Логопедія як наука про порушення мовлення, про методи їхнього попередження, виявлення та подолання засобами спеціального навчання та виховання. Об'єкт і предмет, мета і завдання логопедії як науки. Зв'язок логопедії з іншими науками та його значення для розвитку теорії і практики логопедії. Причини мовленнєвих порушень. Лінгвістичний, медико-біологічний та психолого-педагогічний підходи до аналізу мовленнєвих порушень. Сучасні клініко-педагогічна та психолого-педагогічна класифікації мовленнєвих порушень.

Особливості логопедичної роботи при різних мовленнєвих порушеннях

Механізми порушень звуковимови. Визначення *дислалії*. Класифікація дислалії відповідно до причин, механізмів, кількісних та якісних проявів порушень звуковимови. Функціональна дислалія, її форми відповідно до порушення психофізіологічного механізму; симптоматика. Органічна

дислалія, її зумовленість аномаліями будови артикуляційного апарату. Мета, зміст та методика обстеження дитини з дислалією. Принципи, зміст та методи логопедичної роботи, спрямованої на формування правильної вимови звуків. Характеристика основних етапів логопедичної роботи над звуком: формування первинних вимовних умінь та навичок, постановки звуків і їх автоматизації, диференціації та введення у зв'язне мовлення. Недоліки вимови приголосних звуків та методика їхнього подолання.

Поняття про **дизартрію, анартрію**. Характеристика ступенів прояву та різновидів неврологічної патології як основи виникнення дизартрії. Структура порушеного розвитку при дизартрії. Класифікації дизартрії. Особливості когнітивного та психосоціального розвитку при дизартрії. Сучасні уявлення про легкі дизартричні розлади. Комплексний підхід до діагностики та реабілітації при дизартрії. Сутність всебічного обстеження та оцінки особливостей розвитку при дизартрії. Медико-психолого-педагогічний підхід до подолання порушень при дизартрії. Логопедичний супровід осіб із дизартрією.

Визначення **ринолалії**. Анатомо-фізіологічні основи вивчення ринолалії. Характер ушкоджень мовленнєвого апарату при різних формах ринолалії. Сучасні уявлення про етіологію та патогенез внутрішніх незрощень губи та піднебіння. Сучасні клінічні підходи до лікування і медичної реабілітації дитини із ВНГП. Медико-психолого-педагогічна допомога дітям з ВНГП в Україні і закордоном. Психолого-педагогічна характеристика дітей з ринолалією. Структура порушеного розвитку при ринолалії. Класифікація ринолалії. Основні форми ринолалії. Етіологія «відкритої» і «закритої» ринолалії. Симптоматика форм «відкритої», «закритої» і «змішаної» форм ринолалії. Характеристика і співвідношення мовленнєвих та немовленнєвих симптомів. Особливості фізичного, психічного та мовленнєвого розвитку дітей із ринолалією. Обстеження мовлення дітей з ринолалією. Методика логопедичної роботи з корекції ринолалії у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Визначення **фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення**. Екзогенні та ендогенні чинники в етіології ФФНМ. Формування фонематичної сторони мовлення в онтогенезі. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ФФНМ. Обстеження фонетико-фонематичної складової мовлення у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Методика логопедичної роботи з корекції ФФНМ у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Поняття про **загальний недорозвиток мовлення**. Поняття про системний недорозвиток мовлення. Визначення загального недорозвитку мовлення, відмежування його від інших форм мовленнєвих порушень.

Етіологія ЗНМ. Психологічні механізми розвитку мовлення в онтогенезі. Загальнофункціональні механізми мовлення. Психологічні механізми розвитку лексичної та граматичної сторін мовлення. Нормативні показники та критерії оцінювання стану сформованості лексичної сторони мовлення дитини. Нормативні показники та критерії оцінювання стану сформованості граматичної сторони мовлення дитини. Специфічні відхилення в формуванні всіх компонентів мовленнєвої системи при ЗНМ: фонетико-фонематичного; лексичного; граматичного; зв'язного мовлення. Особливості немовленнєвих функцій у дітей. Рівні загального недорозвитку мовлення. Обстеження мовлення дітей із ЗНМ. Зміст та методика логопедичної роботи при ЗНМ.

Класифікація *порушень темпо-ритмічної складової мовлення*. Поняття, причини виникнення та симптоматика *заїкання*. Клініко-фізіологічна характеристика заїкання. Фізіологія заїкання. Симптоматика заїкання. Класифікація заїкання. Клінічне та психолого-педагогічне обстеження дітей із заїканням. Комплексний підхід до подолання заїкання. Сучасні методики та технології подолання заїкання у дітей, підлітків та дорослих. Профілактика заїкання. Поняття, причини виникнення та симптоматика порушень темпо-ритмічної складової мовлення. Класифікація темпо-ритмічних порушень.

Визначення *алалії*. Причини, механізми алалії. Основні наукові напрями вивчення алалії на сучасному етапі. Анатомо-фізіологічний аспект вивчення алалій. Класифікації алалій за різними принципами (етіологічним, патогенетичним, психологічним, лінгвістичним, психолінгвістичним). Структура порушеного розвитку при алалії. Основні форми алалії (моторна, сенсорна), форми моторної алалії (аферентна та еферентна, змішана). Поняття моторної (експресивної) алалії. Особливості формування всіх компонентів мовленнєвої системи у дітей із моторною алалією. Діагностика дітей із алалією. Система корекційного впливу при моторній алалії. Поняття про сенсорну алалію. Диференційна діагностика сенсорної алалії. Система корекційно-виховного впливу при сенсорній алалії.

Визначення *афазії*, етіологія, механізми. Причини афазії. Характерні для афазії патогенні фактори. Співвідношення органічних і функціональних уражень, нейродинамічні перебудови. Механізми різних форм афазії. Афазія у дітей і дорослих. Класифікація афазій за різними принципами (етіологічним, патогенетичним, клінічним, психолінгвістичним). Основні форми афазій, їх характеристика (акустико-гностична, акустико-мнестична, семантична, динамічна, аферентна моторна, еферентна моторна, мішана форма). Мовленнєва симптоматика різних форм афазій. Немовленнєва симптоматика різних форм афазії. Діагностика мовленнєвих та немовленнєвих порушень при

афазії. Система корекційно-відновлювальної роботи при афазії. Зміст та методики корекційно-відновлювальної роботи при різних формах афазії.

Особливості логопедичної роботи при порушеннях писемного мовлення

Характеристика писемного мовлення з позицій психолінгвістичного підходу. Загальна характеристика порушень писемного мовлення. Симптоматика дисграфії, дислексії, дизорфографії. Класифікація дисграфії, дислексії та дизорфографії. Логопедичне вивчення дітей з помилками у процесі читання та письма. Діагностика дисграфії, дислексії, дизорфографії. Методика подолання фонетичних помилок у письмі дітей із дисграфією. Методика подолання графічних та оптико-просторових помилок у письмі молодших школярів. Корекційна робота з подолання морфологічних та синтаксичних помилок у дітей із дисграфією та дизорфографією. Корекція та розвиток психічних процесів та розумових операцій у дітей із дисграфією, дислексією та дизорфографією. Формування готовності до навчання грамоти у дошкільників із недостатнім рівнем розвитку передумов письма. Організація логопедичної роботи з профілактики порушень писемного мовлення у молодших школярів. Особливості логопедичної роботи при порушеннях писемного мовлення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Загальна психологія : підручник / за загальною редакцією С. Д. Максименка 2-ге вид., переробл. і доп. Вінниця : «Нова книга». 2004. 704 с. URL : <http://194.44.152.155/elib/local/sk/sk676290.pdf>
2. Задорожня-Княгницька Л.В., Тимофєєва І.Б. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 192 с. URL : https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2109/1/np_zagalni_osnovy.pdf
3. Кобильченко В., Омельченко І. Спеціальна психологія: підручник. Київ: ВЦ "Академія", 2020. 223 с.
4. [Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку](#): навчально-методичний посібник / Чеботарьова О. В., Блеч Г. О., Гладченко І. В., Бобренко І. В., Мякушко О. І., Сухіна І. В., Трикоз С. В. За наук. ред. О.В. Чеботарьової, О.І. Мякушко. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 558 с.
5. [Літовченко О.В. Заїкання у дітей: профілактика і корекція: навчальний посібник](#). Одеса: Видавництво. ТОВ Лерадрук, 2021. 248 с.
6. Мартиненко І.В. Логопсихологія: курс лекцій. Навчальний посібник. К.: ДІА, 2016. 116 с.

7. Марченко І.С. Спеціальна методика початкового навчання української мови: навч.-метод. посіб. К: ВД «Слово», 2013. 285 с.
8. [Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій \(типології\) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівні підтримки в освітньому процесі](#) / Укл.: Л.І. Прохоренко, Н.А. Ярмола, О.О. Набоченко та ін. К., 2021. 200 с.
9. [Нова українська школа: poradnik для вчителя](#) / за заг. ред. Н.М. Бібік. К.: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
10. Порошенко М.А. [Інклюзивна освіта: навчальний посібник](#). К.: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
11. [Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення](#): навчально-методичний посібник. Е. Данілавічюте, Л. Трофименко, В. Ільяна, Ю. Рібцун, З. Мартинюк, Г. Грибань. Інститут спеціальної педагогіки і психології НАПН України, 2022. 847 с.
12. [Спеціальна педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів](#) / О.В. Мартинчук, І.М. Маруненко, К.В. Луцько та ін.; за заг. ред. О.В. Мартинчук. К. : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. 364 с.
13. Чередніченко Н.В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення : навч.-метод. посіб. К: Видавничий дім Слово, 2012. 208 с.
14. Шеремет М.К. Логопедія: підручник. Вид. 3-тє, перер. та доповн. К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. 776 с.
15. Шеремет М.К. Хрестоматія з логопедії: навч. посіб. Київ.: Вид-во «Книга-плюс», 2019. 496с.

Додаткова література

1. Бабич Н.М. Фонетика та фонологія з основами аудіології: навчально-методичний посібник для майбутніх логопедів. Київ: ТОВ «Альянт», 2022. 294 с.
2. Данілавічюте Е. [Дизартрія: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі](#) : навч.- метод. посіб. Київ. 2023. 96 с.
3. Калмикова Л.О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри : навч.-метод. посіб. К. : Видавничий дім «Слово», 2017. 448 с.
4. Конопляста С.Ю. Ринологія від А до Я. К.: Вид. дім «Слово», 2015.

5. Рібцун Ю. [Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток](#): навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2020. 264 с.
6. Синиця А.О. [Логопедичний супровід дитини раннього віку з церебральними паралічами](#). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка. УДУ імені Михайла Драгоманова. Київ, 2024. 257 с.
7. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. / Укл. В.В. Тищенко, Є.Ю. Линдіна. К. «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2015. 308 с.
8. Ткач Х. Обстеження мовленнєвого розвитку дітей з аутизмом і тяжкими порушеннями мовлення. На основі поведінкового підходу. В.: Мандрівець, 2021. 136 с.
9. Трофименко Л. І. [Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку](#) : монографія. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 104 с.
10. Трофименко Л.І. [Алалія: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі: навчально-методичний посіб.](#) Київ. 2023. 180 с.